

Tisdagen den 28 april

Kl. 15.00

*Om de internationella
reglerna för fiske- och
handelsfartyg*

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Svar på interpellation 1986/87:183 om de internationella reglerna för fiske- och handelsfartyg

Anf. 1 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har frågat mig om möjliga åtgärder för att garantera att svenska handels- och fiskefartyg inte blir föremål för diskriminerande behandling på det fria havet och i andra staters territorialhav t. ex. vid sökande av nödhamn. Hon har vidare frågat om man genom överläggningar mellan Östersjöns strandstater skulle kunna garantera att en likvärdig behandling av de olika staternas handels- och fiskefartyg uppnås.

Låt mig först betona att folkkrätten har ett rätt välutvecklat system av regler för sjöfarten på det fria havet och i staternas territorialhav. Dessa regler har fått en modern kodifikation i 1982 års FN-konvention om havsrätten. Konventionen har visserligen inte trätt i kraft ännu. Men i de delar som det blir fråga om här får den anses återspegla den gällande sedvanerätten. Således kan havsområdet utanför territorialgränserna fritt brukas för sjöfart och fiske med det i och för sig viktiga undantaget att fiske utan särskilt tillstånd från kuststaten inte får bedrivas inom den numera accepterade ekonomiska zonen. Den sträcker sig som bekant som mest 200 sjömil ut från kusten. Även i denna zon har dock alla fartyg full rätt att navigera fritt och obehindrat.

ibland kan det hända att fullt rättsenliga användningar av havet kommer i konflikt med varandra. I sådana fall blir det fråga om en avvägning där rimlig hänsyn skall tas till olika legitima användningar av havet. Man får t. ex. inte placera en havsindustriell anläggning så att den hindrar sjöfarten i en allmänt brukad farled. En militärövning, som hålls på ett område av det fria havet, får inte på ett orimligt sätt störa eller helt hindra legitimt fiske i samma område. Övningar är tillåtna, men får inte hindra allt fiske för längre tid i ett större område.

Territorialhavet utgör en del av kuststatens territorium. Här har främmande fartyg, inkl. handels- och fiskefartyg, rätt till s. k. oskadlig genomfart. Sådan genomfart skall i princip vara snabb och direkt och får inte innebära ett hot mot kuststatens fred, ordning eller säkerhet. Man får t. ex. inte ägna sig åt fiske eller skjutövningar under sådan genomfart. Inte heller får man samla in information. Man får dock vidta de åtgärder som en nödsituation kräver:

sedan gammalt gäller rätten för alla fartyg att vid behov söka nödhavn även på annan stats territorium.

Från svensk sida håller vi mycket hårt på de folkrättsliga reglerna i det internationella umgänget. Vid övergrepp mot svenska handels- eller fiskefartyg brukar vi alltid reagera bestämt. Möjligheterna till detta kan dock ibland vara begränsade, särskilt om händelseförloppet och andra omständigheter är svåra att klarlägga.

Jag vet inte vilka konkreta händelser som ligger bakom Anita Bråkenhielms fråga. Jag ser för närvarande inget behov av särskilda överläggningar mellan Östersjöns strandstater om efterlevnaden av de folkrättsliga reglerna på området. Jag kan dock försäkra att vi alltid, när omständigheterna kan klarläggas, reagerar om vi får kännedom om en kränkning av svenska intressen som strider mot gällande folkrättsliga regler på området. Vi följer självfallet kontinuerligt vad som händer i Östersjön och står i löpande kontakt med de myndigheter som har att svara för bevakningen av havsområdena i angränsning till vårt territorium.

Anf. 2 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Jag vet inte om det är avsiktligt som utrikesministern har skrivit om min fråga så att den har fått en annan vinkling än vad jag hade gett den. Utrikesministern betonar den behandling som svenska fartyg blir utsatta för i Östersjön av andra stater och säger att Sverige påtalar diskriminering när den kan bevisas. Jag vet att det har hänt att svenska fiskare har fått sina nät sönderkörda, att ett svenskt signalspaningsfartyg har blivit påseglat och att det t. o. m. har förekommit mystiska försvinnanden. Men det var egentligen inte detta jag menade. Svenska fiskefartyg får söka nödhavn på andra sidan Östersjön, men först efter kontakt med vederbörande lokala myndighet och i vissa på förhand angivna hamnar. Jag har inte heller påstått att detta är diskriminering.

Min fråga gäller i stället i huvudsak myntets andra sida. Det framgår klart av formuleringarna i interpellationen om nationell suveränitet, hävdandet av vårt territorium, det öppna samhällets sårbarhet, kustbefolkningens och fiskares irritation över mystiska vistelser av andra staters fartyg i våra vatten. Det handlar framför allt om vad vi utsätts för från stormaktsgrannen och dess allierade på andra sidan Östersjön. Deras fiskefartyg behöver inte begära tillstånd för att söka nödhavn, och de behöver inte heller tänka på att göra det i särskilda hamnar. Det verkar enligt kustbefolkningen som om de har förkärlek för att göra detta utanför svenska försvarsanläggningar. De ligger där ibland väldigt länge.

Den amerikanske marinbefälhavaren i Europa har vid ett tillfälle kallat den sovjetiska fiske- och handelsflottan "state-controlled eyes and ears". Det är ingenting som han har hittat på själv. Förr sovjetiske marinchefen Gorrsjkov, som är den i väst mest kände sovjetiske teoretikern, strategen och försvarsskribenten, har i sin bok Statens sjömakt betonat handels- och fiskeflottans roll i krigsmakten.

Sovjetiska handelsfartyg har ombord speciella, under KGB sorterande, officerare. De sovjetiska rederierna har särskilda underrättelseavdelningar, som sannolikt styr de speciella uppdrag vilka svensk kustbefolkning,

sommarseglare, våra marina enheter och våra fiskare kan iakttä. De har antennutrustning som, precis som någon uttryckte det, får dem att se ut som igelkottar.

Utrikesministern talar om den i folkrätten inskrivna rätten till oskadlig genomfart och säger mycket riktigt att den skall vara snabb och direkt. Man får heller inte enligt folkrätten inhämta information vid genomfart på andra länders territorialvatten.

Det finns rapporter om handelsfartyg eller, som jag hörde en norsk säkerhetspolitisk expert kalla dem, fiskefartygslänkande farkoster som legat stilla eller rört sig mycket sakta utanför militära övervakningscentraler eller radarstationer under pågående svenska marina övningar eller t. o. m. när man på allvar jagat ubåt. Tror utrikesministern att dessa fartyg ingår i den jagade ubåtens hjälptrupper?

Det finns rapporter om fiskefartyg som enligt kustbefolkningen kan ligga hela dygn i s. k. nödhamn, även om det är ganska lugnt väder, utanför väl kända militära anläggningar. Det är påfrestande för de människor som ser detta och upplever att det inte görs så hemskt mycket, att inte få landsfaderliga besked från stats- eller utrikesministern. Den säkerhetspolitiska debatten tycks få föras av journalister och enstaka kvalificerade militärer och forskare.

Jag vill fråga utrikesministern: Har några utredningar om de här mystiska fartygen gjorts av berörda myndigheter? Har några framställningar gjorts till regeringen? Pågår något arbete i regeringskansliet med anledning av detta? Och den viktigaste frågan: Anser utrikesministern att dessa fartyg utgör något säkerhetspolitiskt hot?

Anf. 3 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Att söka nödhamn anser jag som yrkesman tillhöra de mänskliga rättigheterna. Att kunna ta sig i land när det är storm och oväder och känna sig trygg är oerhört viktigt för fiskarkåren. Som förhållandena är i dag känner fiskare osäkerhet inför att närma sig östlänternas stränder därför att man aldrig riktigt vet vad som kan inträffa.

Utrikesministern säger att man har rätt att fritt och obehindrat navigera även inom territorialvattnet. Det kanske man har, men det förekommer att man ibland i högsta grad hindras från att göra detta. Det är inte enbart öststatsländer som gör på det sättet, utan detta har t. o. m. hänt i vårt grannland Norges territorialvatten.

Det har också skett övergrepp mot svenska fiskare, vilket vi känner till väl. Man har inte kunnat färdas fritt, och man har inte heller fått full ersättning för de skador som man har åsamkats, utan endast viss ersättning.

Från svensk sida är vi generösa när det gäller utländska fiskare, och det skall vi vara. Därför anser jag det angeläget att regeringen med uppmärksamhet följer det som händer och tar till vara fiskets intressen. Fiskare har varit utsatta för övergrepp och åtgärder som rimligen inte hade behövt vidtas mot fredliga fiskare – de är inte särskilt farliga där de befinner sig.

Anf. 4 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag delar självfallet helt Jens Erikssons uppfattning då det gäller rätten att söka nödhamn. Jag vet också att det inträffat incidenter som

kan tyda på att Sovjetunionen inte har riktigt samma syn på de här frågorna som vi. Men varje gång en kränkning har skett och vi fått fram så klara uppgifter att det finns grund för en framställning har också den svenska regeringen påtalat det hela, och vi är självfallet beredda att göra så också fortsättningsvis. Vi skall slå vakt om att fiskarna, som utför ett ytterligt samhällsnyttigt arbete, får detta skydd från den egna staten.

Jag beklagar att vi inom departementet tydligen har missförstått frågan i interpellationen. Men jag undrar om interpellanten inte får vara med och dela ansvaret för missförståndet. Om interpellationen i första hand avsåg kränkningar av svenskt territorium från handelsfartyg, undervattensfarkoster eller andra transportmedel, spionage eller hjälp till undervattensverksamhet, då hade detta onekligen kunnat uttryckas klarare och begripligare än vad som skett i interpellationen.

Det är klart att problemet är allvarligt. Vi har inga bevis för att det skulle pågå mera regelbunden verksamhet av denna karaktär. Men jag kan försäkra att regeringen och de myndigheter som har ansvaret för att inga kränkningar av de här slaget får förekomma – Anita Bråkenhielm vet vilka myndigheter jag avser – har ögonen på problemet. Det är helt klart att om vi får fram bevis på det här området är vi fullt beredda att ingripa enligt det sätt som man ingriper på i sådana fall.

Anf. 5 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Det är möjligt att jag hade kunnat uttrycka mig ännu klarare i interpellationen, men jag tycker inte att man skall göra det alltför lätt för utrikesministern – han skall få hitta på litet på stället också.

Jag talar om detta med likaberättigande. Det beteende som öststaters fartyg – enkannerligen sovjetiska handels- och fiskefartyg – ägnar sig åt på svenskt territorialvatten kan vi för vår del ingalunda ägna oss åt på den andra sidan, för det skulle vara mycket farligt. Dessutom kan man här tala om kapacitet och möjligheter att närvara. Den gamla klassiska marina strategin innehåller budet att visa närvaro. Man kan då fråga sig: Har våra marina stridskrafter i dag och vår flotta tillräckligt stor kapacitet för att kunna visa så pass mycket närvaro i känsliga områden att vi utifrån sedvanerätten kan hävda våra rättigheter, eller är t. o. m. detta omöjligt? Jag medger emellertid att det här är en annan fråga.

Viktigare tycker jag är att möta svenska folkets krypande obehag och oro över att – som t. o. m. en seriös säkerhetspolitisk forskare uttryckte det – det pågår någon form av övning och anfallsplanering mot oss som inte stämmer med traditionella försvarspolitiska doktriner. Är det kustinvasion eller luftlandsättning man övar? Eller är det fråga om det överraskande anfallet, där man i stället för att slå ut våra flygbaser mördar våra stridspiloter och i stället för att försöka anfälla kusten med mini-ubåtar och annat sätter i land sabotageförband som besätter våra kustartilleriinstallationer?

Frågorna berör en helt annan sak, men de hör till samma område. Människor känner en oro över att, som det sägs, öststaternas pansarofficärer patrullerar våra vägar i lastbilar för att rekognosera uppfartsvägar, anfallsvägar och mål. Det jag frågar efter är egentligen följande: Vilket seriöst utredningsarbete och vilka överväganden pågår inom regeringen för

att vi på ett sätt som är förenligt med vårt öppna samhälle, som vi vill bevara, skall kunna försvara oss mot denna verksamhet på ett bättre sätt än vi kan göra i dag?

Så till den viktigaste frågan: Anser utrikesministern att denna verksamhet innebär eller kan innebära ett säkerhetspolitiskt hot? Skall regeringen, enkannerligen utrikesministern, i så fall försöka att, som jag sade, på ett landsfaderligt sätt gå in i debatten och tala om för svenska folket vad man gör, vilka rapporter man är villig att ta emot och att man är beredd att i enlighet med de regler som finns försöka göra någonting åt saken?

Anf. 6 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag känner till, utrikesministern, att fiskarna har protesterat, gjort framställningar och framfört krav. Men jag vet också att de i varje fall hittilldags inte har fått full ersättning för de skador som de åsamkats. De har fått ersättning till en del, men de har inte ersatts för förlorad förtjänst – om de blir av med redskapen måste de återvända hem och byta dem eller kanske skaffa sig nya, och det kan göra att de blir fördröjda två tre veckor.

Jag förutsätter att det kommer att bli så även i framtiden att regeringen och utrikesdepartementet ger fiskarna det skydd som det finns möjlighet att ge dem. Men jag vill också understryka att vi från svensk sida bör se till att fiskare – och jag vill då betona ordet fiskare – kan få skydd och söka nödhamn i Sverige, men också att våra fiskare kan söka nödhamn när de kommer till andra länder. Vi skall ha samma rättigheter där som de utländska fiskarna har hos oss. Det är en sak att arbeta för, eftersom det faktiskt inte riktigt är så i dag, utan reglerna är olika från land till land. Det här är en fråga som man borde kunna komma överens om.

Anf. 7 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan försäkra Jens Eriksson att vi i fortsättningen kommer att göra allt som står i vår makt för att ge svenska fiskare det skydd de har rätt att begära om de råkar ut för sådant som ibland har hänt i Östersjön. Detta gör vi gärna i samråd med fiskarnas egna organisationer. Men det går inte att resa skadeståndsanspråk och hävda dem om man inte har väldigt klara belägg och kan ange fartygsnamn osv. Så snart vi har fått sådana uppgifter har vi reagerat precis som Jens Eriksson sade. Det är en självklarhet att vi skall göra det.

Sedan måste jag ge Anita Bråkenhielm en honnör. Det är första gången som en interpellant så klart har redovisat syftet med interpellationen. Den var litet oklart formulerad för att, som Anita Bråkenhielm sade, inte göra det för lätt för statsrådet. Det primära syftet har alltså inte varit att få fram fakta i den fråga som formulerats så ofullständigt – men O.K.

Det där med att vara landsfader är inte så lätt, om det förväntas att man skall kunna lugna folk sedan det från olika håll har spritts informationer. Anita Bråkenhielm åberopade en fredsforskare – eller var det kanske en forskare inom något annat område – och spred sedan själv samma informationer som denna forskare om vad det kunde tänkas vara som förekom i våra vatten, utan att ha några som helst belägg för att detta hade något olagligt syfte. Man kan inte grunda utrikespolitiskt agerande på spekulationer eller

sannolikhetskalkyler. Det enda jag kan försäkra, och jag vet inte om det är landsfaderligt nog, är att de myndigheter som har att utöva den här kontrollen och bevakningen gör vad de kan. Regeringen har ögonen på problemet. Vi säger inte att det har förekommit sådan här verksamhet – det kan vi bara göra om vi har belägg för detta – men visst betraktar vi det som ett tänkbart säkerhetspolitiskt problem. Det är därför som vi – regeringen och myndigheterna – har ögonen på den här verksamheten.

Det vore oklokt av mig, även om jag försökte ta på mig den landsfaderliga rollen, att exakt tala om vad vi gör och vad som har kommit fram vid undersökningarna. Så mycket är klart att om det kommer fram någonting som ger oss belägg för att sådan här verksamhet förekommer, kommer vi inte att tveka ett ögonblick att ingripa och påtala det som har skett.

Anf. 8 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Ja, jag vill medge att min inspiration under debatten kanske har lett mig ännu längre i frågeställningarna än jag hade tänkt från början. Det är ju också så, som utrikesministern vet, att det har varit svårt att hitta en dag då både han och jag befinner oss i landet och att den här interpellationen därför har legat obesvarad ett par tre månader. Under tiden har det hänt nya saker som har haft anknytning till det här problemet och som har gett nya idéer.

Jag noterar med tacksamhet att utrikesministern säger att detta kan vara ett säkerhetspolitiskt problem och att man har ögonen på det. Det är klart att utrikesministern inte kan tala om exakt i detalj vad som har hänt eller vad regeringen tänker göra. Men det räcker att tala om att man t. ex. ämnar utfärda bestämmelser om vilken myndighet som skall ha rätt att ingripa och att denna myndighet får regler för hur den skall ingripa om t. ex. utländska fritidsseglare uppehåller sig inne i eller i närheten av svenska skyddsområden, att man skall ha rätt att begära visering och en plan för färd genom den svenska skärgården. Jag vet att överbefälhavaren har begärt sådana regler. Håller man på att utfärda sådana regler, och kommer man att tala om vilken myndighet som har ansvaret?

Jag skall återgå till den konkreta händelse som från början inspirerade mig till interpellationen.

En man i Simrishamn ser öststatsbåtar ligga utanför en av lokalbefolkningens väl kända signalanläggning, som tillhör försvaret. Båtarna ligger där ett helt dygn. Den här mannen ringer till kustbevakningen och får svaret: Vi har inga resurser – alla är på kurs. Det är en resursfråga. Så ringer han till en försvarsmyndighet. Där svarar man: Det är inte vår sak – det är kustbevakningens. Sedan ringer han till polisen och därefter till en annan försvarsmyndighet. Då får han till svar: Båtarna har rätt att ligga där. Någon säger, vilket är ett dumt svar: De vet säkert redan allt som finns att veta.

Detta gör en i grunden försvarsvänlig svensk irriterad och desperat. Man undrar: Vad är det egentligen för regler som gäller och hurdana resurser har kustbevakningen? Kustbevakningen skall ju kunna gå ut och säga ifrån till båtarna: Nu får ni passa er i väg! Det blåser inte, det har inte blåst på 14 timmar. Ni kan ligga någon annanstans.

Jag efterlyser ett litet mer konkret besked om att det i regeringskansliet

arbetas på att utfärda regler som t. ex. tillmötesgår överbefälhavarens begäran om att man skall ha rätt att borda segelbåtar som ligger inne på svenskt skyddsområde, ta reda på varför de är där och om de har visum, att man skall ha rätt att begära att de talar om vart de är på väg, att man skall kunna se till att de verkligen ägnar sig åt oskadlig genomfart och inte ligger och spionerar på ställen där de inte skall vara. Jag är belåten om jag får ett besked om att detta är en säkerhetspolitisk risk och att man i regeringskansliet överväger åtgärder för att möta hotet.

Anf. 9 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill bara säga att Anita Bråkenhielm ger ett intryck av att inga regler finns, men det gör det naturligtvis. Sommartid bor jag i närheten av ett av de här skyddsområdena, och jag har träffat både utländska och svenska seglare, vilka har blivit avvisade och bordade av militära myndigheter och kustbevakningen, som haft instruktioner att ingripa.

I det fall som Anita Bråkenhielm åberopar var det kustbevakningen som hade uppdraget. Jag tycker inte att kustbevakningen fyller sin uppgift, om den skickar alla som skulle sköta den bevakningen på kurs.

Nu vet jag att överbefälhavaren håller på att se över reglerna för att de skall bli litet stramare och förhoppningsvis leda till större aktivitet då sådant här inträffar. Längre än så tänker jag inte gå, för nu är tiden ute. Jag har heller ingen anledning att gå längre, för nu är Anita Bråkenhielm ganska nöjd med svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1986/87:216 om ökat rättsskydd för barn i äktenskap mellan svenskar och invandrare, m. m.

Anf. 10 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Britta Bjelle har frågat mig om jag har för avsikt att se över lagstiftningen om egenmäktighet med barn så att rättsskyddet för barn i äktenskap mellan svenskar och invandrare stärks. Britta Bjelle har vidare frågat om jag har för avsikt att se över bestämmelserna om rättshjälp så att en kvinna som är målsägande i dessa mål kan få stöd och hjälp av en advokat.

Frågan om åtgärder med anledning av det ökande antalet fall av olovliga bortföranden av barn i internationella förhållanden behandlas för närvarande i justitiedepartementet. I en promemoria från departementet har föreslagits att Sverige ansluter sig till 1980 års Europarådskonvention om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård om barn och till 1980 års Haagkonvention om internationella bortföranden av barn.

Remissbehandlingen av promemorian har nyligen avslutats. Samtliga remissinstanser tillstyrker att Sverige biträder konventionerna. Avsikten är att en proposition i ämnet skall lämnas till riksdagen under detta år.

Genom att ansluta sig till dessa konventioner kan Sverige komma med i ett internationellt samarbete som syftar till att motverka olovliga bortföranden

av barn i internationella förhållanden. Konventionerna innebär bl. a. att varje konventionsstat skall ha en centralmyndighet med uppgift att kostnadsfritt lämna och förmedla hjälp åt dem som ansöker om att få tillbaka sitt barn. För Sveriges del är det avsikten att denna uppgift skall fullgöras av utrikesdepartementet.

Man måste dock räkna med att en del stater kommer att stå utanför detta samarbete. Det gäller kanske framför allt stater i förhållande till vilka de största problemen föreligger. Beträffande sådana stater får Sverige i stället försöka få till stånd särskilda överenskommelser om återförande av kidnappade barn.

Enligt min mening är det utomordentligt viktigt att Sverige kommer med i ett internationellt samarbete av det slag som jag nu har angett. Det är emellertid naturligtvis också angeläget att vi har effektiva straffbestämmelser som avhåller en förälder eller andra från att röva bort ett barn från den som har vårdnaden om barnet.

Enligt 7 kap. 6 § brottsbalken är det straffbart att obehörigen skilja ett barn under 15 år från dess vårdnadshavare. Straffet för ett sådant brott – egenmäktighet med barn – är i normalfallet böter eller fängelse i högst sex månader. Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 1983 gäller emellertid ett högre straff, fängelse i högst två år, för fall då brottet är grovt. Denna straffskärpning tar särskilt sikte på fall då ett barn olovligen förs bort till ett annat land. Straffskärpningen innebär bl. a. att den som har begått ett så grovt brott kan utlämnas till Sverige från en stat som har anslutit sig till 1957 års europeiska utlämningskonvention (se prop. 1982/83:165 s. 22 och 39).

De straffsatser som gäller efter 1983 års ändring är enligt min mening väl avvägda. Jag har därför inte för avsikt att föreslå någon ändring av dem.

Britta Bjelle har i interpellationen tagit upp frågan om den som har dömts för egenmäktighet med barn kan åtalas på nytt, om denne efter domen fortsätter att hålla barnet undan från dess vårdnadshavare.

Enligt vad jag känner till prövas denna fråga för närvarande av domstol, och jag kan givetvis inte föregripa domstolarnas ställningstagande. Om det skulle visa sig att bestämmelserna är oklart eller mindre ändamålsenligt utformade, är jag emellertid beredd att föranstalta om en översyn av dessa.

Vad slutligen gäller frågan om rättshjälp kan jag nämna att rättshjälpskommittén i sitt slutbetänkande har lagt fram förslag, som innebär att personer som har blivit utsatta för sexuellt övergrepp ges rätt till ett särskilt målsägandebiträde såväl under förundersökningen som vid förhandling inför domstol. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Frågan om vilka brottsoffer som bör komma i åtnjutande av förmånen av ett särskilt målsägandebiträde kommer att övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Anf. 11 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

Då det gäller olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden kan man dela upp förfarandet i två delar – dels ett internationellt, dels ett nationellt perspektiv.

Beträffande den internationella aspekten hänvisar justitieministern till att

Sverige förmodligen kommer att ansluta sig till Europarådskonventionen och Haagkonventionen om dessa frågor.

Det här är naturligtvis bra i sig. Som justitieministern också påpekar i sitt svar kommer dock de länder till vilka flertalet svenska barn har förts att stå utanför detta internationella samarbete.

Då återstår alltså att försöka få till stånd särskilda överenskommelser med dessa länder. Min fråga till justitieministern blir: Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att få till stånd sådana överenskommelser?

Då det gäller att ta internationella kontakter för att hjälpa föräldrar som enligt svensk lag och genom svenska domar har tillerkänts vårdnaden om barn tycks det råda viss passivitet. I går ringde en advokat från Norrköping till mig och berättade om sin klient, som processar i Istanbul angående umgängesrätten med sitt barn.

Det handlar om en svensk kvinna, som under en tid sammanbodde med en turkisk medborgare i Sverige. 1977 fick de en dotter, som är svensk medborgare. Parterna separerade efter något år. Den svenska kvinnan hade vårdnaden och den turkiske mannen hade umgängesrätt. Under en umgängesperiod vid årsskiftet 1983-1984 förde den turkiske mannen, utan vårdnadshavarens tillstånd, bort barnet ur landet. Barnet har alltsedan dess vistats i Turkiet.

I den process som nu pågår i Turkiet har målet utsatts till ett stort antal förhandlingar, men någon dom tycks inte avkunnas. Det förefaller som om en förhållning av målet åstadkoms genom mutor. Advokaten menar att det borde vara möjligt för ambassaden i Ankara eller konsulatet i Istanbul att genom kontakter, som man förmodligen har med jurister i landet, låta dem titta närmare på handläggningen i sådana här mål. Dessutom kan det i sig vara ett stöd att t. ex. en ambassad låter ställa frågor angående ett mål. Om en viss domare vet att någon jurist, och då helst en myndighetsperson, följer handläggningen, kan man i varje fall ha förhoppningen att det skulle kunna innebära att vårdnadshavaren tillförsäkras en korrekt handläggning av processen.

Emellertid tycks intresset för att hjälpa till vara svalt på generalkonsulatet i Istanbul. Än mer anmärkningsvärt är att advokaten har vänt sig till utrikesministern och påtalat svårigheterna. Därifrån har han inte ens fått ett svar.

Ett annat exempel är en svensk kvinna, som har allmän rättshjälp för att processa i Tunisien angående sina barn. Trots att hon får rättshjälp, har hon tvingats erlagga 30 000 kr. i arvoden till en tunisisk advokat, utöver de ordinära rättegångskostnaderna. Även här skulle kanske ambassaden kunna hjälpa till och kontrollera vad som egentligen händer.

Jag har anfört dessa exempel enkom för att påvisa att det finns en hel del att göra när det gäller att ge stöd till kvinnor som försöker processa i sina f. d. mäns hemländer för att bl. a. återfå vårdnaden av sina barn, eller i varje fall för att få umgängesrätt avseende sina barn.

Den nationella delen handlar om att vi i Sverige måste ha regler, som otvetydigt är avskräckande i den meningen att den som olovligen skiljer barn från dess vårdnadshavare drabbas av ett kännbart straff.

Eftersom det i flera fall är så, att den utländske mannen har ansökt om och

erhållit svenskt medborgarskap, varefter han obehörigen tagit barnen till sitt f. d. hemland och lämnat dem till släktingar där för att själv sedan återvända till Sverige, finns det starka skäl för att just se över vår egen lagstiftning på detta område. Justitieministern anser att straffet för egenmäktighet med barn är väl avvägt. Kan man verkligen så entydigt säga det?

Egenmäktighet med barn är ju ett brott som inte begås under affekt utan som planeras noga, ja, i detalj. Det krävs pass för barnet samt biljett och andra förberedelser för den vuxne själv. Eftersom antalet kidnappade barn ökar liksom antalet män som har fört ut barn och lämnat dem i sina f. d. hemländer och sedan återvänt hit, tycker jag att man måste ställa sig frågan: Är verkligen vår lagstiftning på detta område väl avvägd?

Strafflatituden för brott är ett sätt att mäta samhällets avståndstagande från ett visst förfarande. Brottet människorov, som innebär att t. ex. bortföra en person för att tvinga till sig en tjänst, har en straffskala på lägst fyra år och högst tio år eller livstid – allt för att visa samhällets avsky för detta förfarande.

Egenmäktighet med barn innebär i de flesta fall att en utländsk man tar barnet eller barnen från vårdnadshavaren och från den miljö som barnen lever i och placerar dem i en helt annan miljö, många gånger utan att de kan språket. I flera fall kommer dessa barn att växa upp utan såväl mor som far.

Brottet, som riktar sig mot såväl barn som vårdnadshavare, är i många stycken ett grymt förfarande. Här är samhällets reaktion att jämställa med reaktioner inför t. ex. misshandel, dvs. högst två års fängelse, men inte för grov misshandel, där straffskalan är lägst ett år och högst tio år. Jag är väl medveten om att det är svårt att jämföra brott på det sätt jag har gjort, men man kan ändå inte komma från att straffskalan för ett brott är samhällets mått på brottets allvarlighet.

För att understryka vikten av att svenska lagar och svenska domstolars domar efterlevs vore det rimligt att låta se över straffskalan för egenmäktighet med barn, allra helst som denna typ av brott tycks öka. Det är viktigt att barn som är svenska medborgare och som bor och växer upp i Sverige får ett starkare rättsskydd.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Anmäldes och bordlades

Proposition och skrivelse

1986/87:150 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m. (kompletteringsproposition)

1986/87:153 Överlämnande av allmänna pensionfondens fjärde fondstyrelsens årsredovisning

4 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1986/87:Sf117 av Stina Gustavsson (c)

1986/87:Sf118 av Kersti Johansson och Gunhild Bolander (c)

1986/87:Sf119 av förste vice talman Ingegerd Troedsson och Karin Ahrlund (m, fp)

Ändringar i delpensioneringen, pensionstillskott till änkor m. m. (prop. 1986/87:133)

Meddelades att följande interpellation framställts

Meddelande om interpellation

den 27 april

1986/87:242 av Hans Göran Franck (s) till statsrådet Georg Andersson om flyktingpolitiken:

Det har under senare tid uttryckts oro för att det i praxis och tillämpning förekommit skärpningar i utlänningsärenden. I regeringens skrivelse om flyktingpolitiken (1986/87:134) sägs emellertid att tillståndsgivningen under år 1986 har i huvudsak följt tidigare års praxis.

Asylutredningen har framfört väsentlig kritik beträffande rättssäkerheten i ärenden om direktavvisningar. I regeringsskrivelsen anges inte när något förslag i anledning av asylutredningen kan förväntas.

Diskrimineringsombudsmannen Peter Nobel har framfört kritik beträffande behandlingen av utlänningar som tagits i förvar enligt utlänningslagen. Det skulle bl. a. handla om inskränkningar i rätten att sända och ta emot brev, möjligheter till kontakt med advokat och rätten att ta emot besök.

I regeringsskrivelsen anges att hos såväl polisen och invandrarverket som inom regeringkansliet (arbetsmarknadsdepartementet) är handläggningstiderna för närvarande väsentligt längre än enligt de mål som angavs i propositionen (1983/84:144) om invandrings- och flyktingpolitiken. Under 1986 ökade handläggningstiden och uppgick i genomsnitt till 3,5 månad. För asylsökande som får ett negativt beslut av invandrarverket och överklagar detta hos regeringen överstiger den totala väntetiden från det ansökan görs hos polisen till dess regeringen meddelar sitt beslut i dag i allmänhet ett år. I alltför många fall får de sökande vänta mer än två år på ett slutligt beslut. Vissa åtgärder har vidtagits för att situationen skall förbättras på sikt. Frågan är emellertid vad som kan göras för att nedbringa handläggningstiderna under det allra närmaste året.

Riksdagens revisorer har avgett ett förslag om flyktinginvandringen till Sverige m. m. (1986/87:18). Där i anges bl. a. att den 1 april 1987 var ca 6 500 personer inkvarterade på invandrarverkets förläggningar. Ett växande hinder för kommunernas möjligheter att ta emot fler flyktingar är bl. a. svårigheterna att finna lämpliga bostäder. Det behov av bostäder som härrör från flyktinginvandringen kan beräknas till ca 8 000 lägenheter per år enligt riksdagens revisorer.

Frågan om frivilligt återvändande av flyktingar och invandrare har under lång tid varit föremål för genomgång och överväganden. I regeringsskrivelsen anges att en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet beräknar att framlägga en rapport under sommaren 1987. De regler som gäller för återvandring och de insatser som görs härför är otillräckliga.

I regeringsskrivelsen anges att 1 387 flyktingar överförts hit inom ramen för flyktingkvoten. Det är en förbättring i förhållande till tidigare år. Däremot anges inte något om utökning av flyktingkvoten i fortsättningen. Den svenska flyktingkvoten har varit oförändrad i mer än tio år.

På grund av det anförda får jag till invandrarminister Georg Andersson ställa följande frågor.

Meddelande om frågor

1. Har det förekommit någon ändring i praxis eller tillämpning i utlänningsärenden?
2. Hur bedömer invandrarministern rättssäkerheten och andra frågor i samband med direktavvisningar och förvarstaganden, och när avser regeringen att framlägga förslag på grundval av asylutredningens förslag?
3. Kommer handläggningstiderna att kunna förkortas under det närmaste året och i så fall till vilken nivå?
4. Har regeringen någon planering för utvidgning av flyktingkvoten nu eller senare?
5. Hur bedömer invandrarministern reglerna och insatserna för frivilligt återvändande av flyktingar och invandrare, och när avser regeringen att framlägga något förslag till förbättringar?

6 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 april

1986/87:551 av *Ingela Gardner* (m) till utbildningsministern om indragningen av viss gymnasieutbildning:

Riksdagen har nyligen beslutat att dra in 1 000 årselevplatser på lilla ramen i gymnasieskolan. Utbildningsutskottet har i sitt betänkande förordat att möjlighet ges till en något långsammare avvecklingstakt. Målet är att huvuddelen av specialkurserna med karaktär av personalutbildning är avskaffade inför läsåret 1988/89.

Skolöverstyrelsen har fattat beslut om avveckling av 22 specialkurser. SÖ:s beslut innebär att 933 årselevplatser, dvs. drygt 90 % av de platser som skall dras in under tvåårsperioden, avvecklas redan inför läsåret 1987/88. 57 årselevplatser avvecklas inom yrkesutbildningar som domineras av män medan 876 platser ligger inom utbildningar där över 90 % av de studerande är kvinnor. Huvuddelen av dessa kurser återfinns inom vårdområdet.

Eftersom avvecklingstakten inte synes stå i överensstämmelse med de synpunkter som utbildningsutskottet fört fram och då praktiskt taget hela avvecklingen drabbar unga kvinnor, vill jag fråga utbildningsministern om skolöverstyrelsens beslut föranleder några åtgärder från regeringens sida?

1986/87:552 av *Ingela Gardner* (m) till utbildningsministern om intagningen till gymnasieskolan:

Trots att riksdagen beslutat att direktramen vid intagning till gymnasieskolan skall ökas med 3 000 intagningsplatser i förhållande till regeringens förslag i budgetpropositionen visar resultatet av den preliminära intagningen

till gymnasieskolan att många yngre sökande inte kommit in, detta trots att de tillhör en grupp som skall prioriteras vid intagningen. Enbart i Stockholms län handlar det om ca 2 200 yngre sökande, varav 1 300 är elever som går ut grundskolan i vår.

Vilka åtgärder överväger utbildningsministern för att ge dessa ungdomar en chans till gymnasieutbildning?

7 § Kammaren åtskildes kl. 15.37.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson

Prot. 1986/87:112
28 april 1987

Meddelande om frågor